

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN EV ERKEN OKURYAZARLIK ORTAMINI BELİRLEYEN ETMENLERİN İNCELENMESİ

EXAMINING THE FACTORS DETERMINING THE HOME EARLY LİTERACY ENVIRONMENT OF PRESCHOOL CHILDREN

Ayşegül AKINCI COŞGUN

Doç. Dr.,

Aksaray Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Temel Eğitim Bölümü

aysegulakinci2011@gmail.com

Orcid No:0000-0001-7195-5160

Kübra DENİZ

Gençlik Çalışanı,

*Gençlik Çalışanı,Gençlik ve
Spor Bakanlığı*

Adana Gençlik Merkezi

kubrgokdemir@gmail.com

*Orcid No: 0000-0001-8102-
6904*

Kader KAHRAMAN

Öğretmen,

Milli Eğitim Bkanlığı

*Burdur-Ağlasun Yeşilbaşköy
İlkokulu,*

kaderunugur@hotmail.com

*Orcid No: 0000-0002-2394-
6718*

Geliş Tarihi/Received:

14/03/2024

Kabul Tarihi/Accepted:

31/10/2024

e-Yayım/e-Printed:

30/06/2024

Özgün Araştırma Makalesi/Original Research

Kaynakça Bilgisi: Akıncı Coşgun, A., Deniz, K. ve Kahraman, K. (2024). Okul öncesi dönemdeki çocukların ev erken okuryazarlık ortamını belirleyen etmenlerin incelenmesi. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 199-218

Citation Information: Akıncı Coşgun, A., Deniz, K. ve Kahraman, K. (2024). Examining the factors determining the home early literacy environment of preschool children. *Journal of Research in Informal Environments*, 9(2), 199-218

ÖZ

Son yıllarda yapılan birçok çalışma, okuma yazmanın temellerinin, çocuk formal eğitime başlamadan önce ev ortamında yetişkinlerle kurulan etkileşim yoluyla atıldığını göstermektedir. Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönemdeki çocukların ev okuryazarlık ortamını belirleyen etmenlerin incelenmesidir. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Isparta ve Aksaray illerinde çocuğu okul öncesi eğitime devam etmekte olan 250 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda lisans üstü ve lisans mezunu ebeveynlerin “paylaşımlı kitap okuma” davranışını lise ve ilköğretim mezunu ebeveynlerden daha fazla gösterdikleri; akademisyen/öğretmen ve sağlık personeli olan ebeveynlerin “paylaşımlı kitap okuma” davranışının ev hanımı olan ebeveynlerden daha fazla gösterdikleri; çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin ev erken okuryazarlık ortamında “okuma davranışını” gösterme durumlarının azaldığı; çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin “paylaşımlı kitap okuma” davranışını gösterme durumlarının azaldığı; 35 yaş ve altındaki ebeveynlerin “paylaşımlı kitap okuma davranışını” gösterme durumlarının 35 yaş üstündeki ebeveynlerden daha fazla olduğu; çocuğu 36-47 ve 48-59 ay arasında olan ebeveynlerin “okuma davranışını gösterme” durumlarının çocuğu 60-71 ay arasında olan ebeveynlerden fazla olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Erken okuryazarlık; ev ortamı; okul öncesi.

ABSTRACT

Many studies in recent years have shown that the foundations of literacy are laid through interaction with adults in the home environment before the child begins formal education. The aim of this study is to examine the factors determining the home literacy environment of preschool children. Descriptive survey model was used in the study. The sample of the study consisted of 250 parents whose children attend preschool education in Isparta and Aksaray provinces. As a result of the research, parents with graduate and undergraduate degrees showed "shared reading" behavior more than parents with high school and primary education degrees; parents who were academicians/teachers and health personnel showed "shared reading" behavior more than parents who were housewives; as the number of children increased, parents' demonstration of "reading behavior" in home early literacy environment decreased; as the number of children increases, parents' demonstration of "shared book reading" behavior decreases; parents aged 35 years and younger are more likely to demonstrate "shared book reading behavior" than parents over the age of 35; parents whose children are between 36-47 and 48-59 months are more likely to demonstrate "reading behavior" than parents whose children are between 60-71 months.

Keywords: Early literacy; home environment; preschool.

GİRİŞ

Temeli okul öncesi dönemden itibaren atılmaya başlanan erken okuryazarlık becerileri, ilerleyen yıllardaki okuma yazmaya ilişkin ön bilgi, beceri ve tutumlardan oluşmaktadır (Akyol, 2012; Özen Altınkaynak, 2019). Erken okuryazarlık, okuma ve yazmaya öncülük eden formal okuma yazmadan önce var olan, bilgi ve becerilerdir (Bredenkamp, 2015). Bu beceriler sözel dil becerileri, fonolojik farkındalık becerileri, yazı farkındalığı, alfabe bilgisi, görsel ayırt etme, anlama ve yazma becerileridir (Delican ve Ateş, 2020). Yapılan araştırmalar erken yaşlarda kazanılmaya başlanan bu becerilerin önemine değinmektedir (Sénéchal ve LeFevre, 2014; Suggate vd., 2014). Whitehurst ve Lonigan (1998)'a göre bu beceriler, çocukların sonraki akademik becerilerinin gelişimine temel oluşturur ve okul başarılarını destekler.

“Erken Okuma Yazma Teorisi’nde” küçük çocuklara okumanın öğretilmesi üzerine değil; kitaplardan faydalanarak okuma yazma becerilerinin gelişmesi, yetişkinler ile küçük çocuklar arasındaki olumlu etkileşimlerin önemi ve zengin erken okuma yazma deneyimlerinin rolüne vurgu yapılmaktadır (Zero To Three, 2003). Kitaplara erişim ve basılı materyal açısından zengin bir ortamın sağlanması, okuryazarlık gelişiminin desteklenmesinde önemli kabul edilmektedir (Neuman ve Celano, 2001).

Bazı deneysel çalışmalar, okuma öncesi becerilerdeki deneyimlere ilişkin farklılığın okuma başarısıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Örneğin Snow vd. (1998) tarafından yapılan araştırmada, okula daha az okuma yazma deneyimiyle başlayan çocukların ilkökul birinci sınıfta formal okuma öğreniminde zorlandıkları tespit edilmiştir (Bodrova vd., 2000). Bununla birlikte okumakta zorluk çeken çocuklarda okumaya yönelik olumlu tutumların geliştirilmesinde ebeveyn müdahalesinin etkili olabileceğine dair kanıtlar vardır (Choi vd., 2022) Gelişmiş ülkelerde ebeveyn katılımına ilişkin alan yazının çoğu, ebeveynlerin hem okulda hem de evde çocuklarının akademik gelişimini doğrudan desteklemedeki rolüne odaklanmaktadır (Bigozzi, Vettori ve Incognito, 2023; Edge vd., 2008).

Çocukların erken okuryazarlık becerileri, yetiştikleri ortamdan ve deneyimlerinden etkilenmektedir (Incognito ve Pinto, 2021; Tian, Cui ve Greger, 2024; Weigel, Martin ve Bennett, 2006; Volodina, Lehl ve Weinert, 2024). Yılmaz ve Darıcan (2015)'a göre öğrencilerin okuma tutumunun gelişiminde ev okuryazarlık ortamı etkilidir. Ev okuryazarlık ortamı, çocukların okuryazarlık gelişimini kolaylaştırmak için kullanılacak okuryazarlık etkinlikleri veya evde okuryazarlık kaynaklarının varlığı anlamına gelir (Puglisi vd., 2017). Leseman ve de Jong (1998)'e göre ev ortamında çocuğun maruz kaldığı kitapların sayısı, evde paylaşılan kitap okuma ve diğer okuryazarlık faaliyetlerine harcanan süre ev okuryazarlık

ortamıyla ilgilidir. Sonnenschein, Stites ve Ross (2021)'a göre ev okuryazarlığı etkinlikleri, kod becerilerinin (örneğin, alfabetik ilkeyi öğrenme, fonolojik farkındalık becerileri), dil becerilerinin ve okuduğunu anlama becerilerinin geliştirilmesine odaklanmayla ilgilidir. van Steensel (2006) tarafından yapılan bir araştırmada, ev öğrenme ortamının çocukların birinci sınıftaki kelime puanları ve hem birinci hem de ikinci sınıftaki okuduğunu anlamaları üzerinde etkisi olduğu bulunmuştur. Yapılan araştırmalar ev okuryazarlık ortamının, çocukların erken okuryazarlık becerileri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Dong vd., 2020; Hamilton vd., 2016; Işıtan, Saçkes ve Biber, 2020; Krijnen vd., 2020; Sénéchal vd., 2008; Wirth, Ehmig ve Niklas, 2022).

Çocukların erken okuryazarlık becerilerinin gelişimiyle ilgili birkaç ev temelli faktör vardır. Bu faktörler, ebeveynlerin çocuklarının öğrenmesindeki rollerine ilişkin inançları, ebeveynlerin çocukları için okuryazarlık fırsatları sağlaması, okuryazarlık rol modeli olarak hizmet eden ebeveynleri ve ebeveyn/çocuk okuryazarlık etkileşimlerinin kalitesidir (Sénéchal ve LeFevre, 2014; Yang, Lawrence ve Grøver, 2023). Nitekim Türkiye'de de ev ortamında erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesine yönelik olarak ebeveyn-çocuk etkileşimli kitap okuma (Çelebi Öncü, 2016; Hafızoğlu Çelik, Er ve Yıldız Bıçakçı, 2020), ev ortamında ailelerin çocuklarına nasıl kitap okuduğu (Işıkoğlu Erdoğan, 2016; Yurtbakan ve Yurtbakan, 2022), ebeveynlerin okuma inancı (Coşkun, 2023), annelerin çocuklarına kitap okurken kullandıkları dil (Cengiz, 2013; Türker Biber, Akıncı Coşgun ve Aydın Bölükbaş,2021) ile ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Yapılan araştırmada okul öncesi dönemdeki çocukların ev erken okuryazarlık ortamını belirleyen bazı etmenlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Okul öncesi dönemdeki çocukların ev erken okuryazarlık ortamını belirleyen etmenlerin incelenmesinin amaçlandığı bu araştırmada, genel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da günümüzdeki bir durumu var olduğu şekliyle betimleyen, öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümüdür. Genel tarama modelinde, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak için evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde tarama yapılmaktadır (Karasar, 2011).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Aksaray ve Isparta illerinde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 250 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmacılar bu illerde görev yaptığı için veriler bu illerden toplanmıştır. Patton (2005)'a göre bu örnekleme yöntemi mevcut olan, ulaşması hızlı ve kolay olan ögelere dayanır. Çalışma grubuna ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Çalışma grubuna ilişkin demografik bilgiler

Değişken	Eğitim Düzeyi	n	%
Formu Dolduran Ebeveynin Eğitim Düzeyi	İlköğretim	58	23,2
	Lise	59	23,6
	Üniversite	102	40,8
	Lisansüstü	31	12,4
Formu Dolduran Ebeveynin Mesleği	Akademisyen-Öğretmen	66	26,4
	Sağlık Personeli	22	8,8
	Ev Hanımı	118	47,2
	Diğer	44	17,6
Çocuk Sayısı	Bir çocuk	56	22,4
	İki çocuk	130	52
	Üç ve daha fazla	64	25,6
Formu Dolduran Ebeveynin Yaşı	35 yaş ve altı	182	72,8
	35 yaş üstü	68	27,2
Çocuğun Yaşı	36-47 ay	30	12
	48-59 ay	67	26,8
	60-71 ay	153	61,2

Tablo 1 incelendiğinde formu dolduran ebeveynlerin %23,2'sinin (n = 58) ilköğretim mezunu, %23,6'sının (n = 59) lise mezunu, %40,8'inin (n = 102) üniversite (Lisans) ve %12,4'ünün (n = 31) lisansüstü eğitim mezunu olduğu görülmektedir. Formu dolduran ebeveynin mesleği açısından incelendiğinde ise %26,4'ü (n = 66) akademisyen-öğretmen, %8,8'i (n = 22) sağlık personeli ve %47,2'si (n = 118) ev hanımı, %17,6'sı (n=44) diğer meslek grubundadır. Çocuk sayısı açısından incelendiğinde ise katılımcıların %22,4'ünün (n=56) bir çocuk, % 52'sinin (n=130) iki çocuk ve % 25,6'sının (n=64) üç ve daha fazla çocuğa sahip olduğu belirlenmiştir. Formu dolduran ebeveynlerin %72,8'i (n = 182) 35 yaş ve altı, %27,2'si (n = 68) 35 yaş üstündedir. Çocuk yaşı açısından bakıldığında, %12'si (n=30) 36-47 ay, %26,8'i (n=67) 48-59 ay ve %61,2'si (n=153) 60-71 ay arasındadır.

Veri Toplama Araçları

Demografik bilgi formu. Araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan form, çalışma grubundaki ebeveynlerin demografik bilgilerini belirlemek amacıyla “formu dolduran ebeveyn eğitim düzeyi, formu dolduran ebeveyn meslek, çocuk sayısı, formu dolduran ebeveyn yaşı, çocuk yaşı” durumuna yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Ev erken okuryazarlık ortamı ölçeği – EVOK. Okul öncesi dönemdeki çocukların ev erken okuryazarlık ortamını belirleyen etmenlerin incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada, Sarıca vd. (2014) tarafından geliştirilen “Ev Erken Okuryazarlık Ortamı Ölçeği – EVOK” isimli ölçek kullanılmıştır. Ölçek dört alt boyuttan ve 23 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları “okuma, yazma, ses ve yazı farkındalığı ve paylaşımlı kitap okuma”dır. Her bir alt ölçek için Cronbach Alpha katsayıları sırasıyla 0,84, 0,84, 0,77 ve 0,70'dir

Verilerin Toplanması ve Analizi

“EVOK Ölçeği”nden alınan puanların ve “formu dolduran ebeveyn eğitim düzeyi, formu dolduran ebeveyn meslekleri, formu dolduran ebeveyn yaşları, çocuk sayısı ve çocuğun yaşına” göre incelendiği bu çalışmada öncelikli olarak veri seti analize uygun hale getirilmiştir. Analiz öncesinde veri setinde yanlış veri girişi ve kayıp veriler kontrol edilmiştir. Veri setinde hatalı veri girişi olmadığı tespit edilmiş ve uygun analiz yöntemine karar vermek amacıyla ölçek puanlarının normal dağılım sağlama durumu incelenmiştir. Normallik varsayımının incelenmesinde amacıyla basıklık ve çarpıklık değerleri dikkate alınmıştır. İlişkisiz örneklemeler t testi kullanılmıştır. Bağımsız değişkenin ikiden fazla düzeye sahip olduğu durumlarda, bağımsız değişkenin düzeylerinde ölçek puanlarının normal dağılım gösterdiği tespit edilmiş ve varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ayrıca ebeveynlerin EVOK Ölçeği puanları en küçük, en büyük değer, ortalama ve standart sapma gibi betimsel istatistikler ile betimlenmiştir.

BULGULAR

Ev Erken Okuryazarlık Ortamı Ölçeği’nden elde edilen “okuma, yazma, ses ve yazı farkındalığı ve paylaşımlı kitap okuma” boyutlarına ait betimsel istatistikler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Ebeveynlerin EVOK ölçeğine ait betimsel istatistikleri

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Min.</i>	<i>Mak.</i>	$\bar{X}$	<i>ss</i>
Okuma	9,00	39,00	23,99	6,62
Yazma	6,00	25,00	15,33	5,36

Ses ve Yazı Farkındalığı	4,00	30,00	15,60	5,43
Paylaşımlı Kitap Okuma	5,00	20,00	12,94	4,38

Tablo 2 incelendiğinde katılımcı ebeveynlerin “EVOK Ölçeği” “okuma” boyutu puanlarının 9 ile 39 arasında değiştiği ve ortalamasının 23,99 olduğu görülmektedir. Katılımcıların “EVOK Ölçeği” “yazma” boyutu puanlarının 6 ile 25 arasında değiştiği ve ortalamasının 15,33 olduğu belirlenmiştir. “Ses ve yazı farkındalığı” boyutu puanları ise 4 ile 30 arasında değişmektedir ve ortalaması 15,60’dır. “Paylaşımlı kitap okuma” puanlarının ise 5 ile 20 arasında değiştiği belirlenmiş ve ortalaması 12,94’tür.

Formu dolduran ebeveynlerin eğitim düzeyine göre “EVOK Ölçeği” puanlarının farklılaşmasının incelenmesinde uygun yöntem karar vermek amacıyla öncelikli olarak normal dağılım varsayımı incelenmiştir. Ebeveynin eğitim düzeyi değişkeni düzeylerinde ölçek puanları normal dağılım gösterdiği belirlenmiş ve eğitim düzeyi değişkeninin ikiden fazla düzeye sahip olduğu da dikkate alınarak varyans analizi ANOVA kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo-3

Ebeveynlerin eğitim düzeyine göre EVOK Ölçeği puanlarının farklılaşmasının incelenmesi

Alt Boyutlar	Eğitim Düzeyi	n	$\bar{X}$	ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Okuma	İlköğretim	58	18,67	4,76	GA	3799,37	3	1266,457	43,86*	0,000
	Lise	59	21,78	5,83	Gİ	7102,614	246	28,872		
	Lisans	102	26,31	5,59	Toplam	10901,98	249			
	Lisans üstü	31	30,52	4,77						
Yazma	İlköğretim	58	15,14	4,86	GA	32,389	3	10,796	0,373	0,772
	Lise	59	14,92	5,35	Gİ	7117,055	246	28,931		
	Lisans	102	15,75	5,78	Toplam	7149,444	249			
	Lisans üstü	31	15,10	4,95						
Ses ve Yazı Farkındalığı	İlköğretim	58	15,22	5,53	GA	101,358	3	33,786	1,147	0,331
	Lise	59	14,73	5,52	Gİ	7246,438	246	29,457		
	Lisans	102	16,28	5,66	Toplam	7347,796	249			
	Lisans üstü	31	15,74	4,08						
Paylaşımlı Kitap Okuma	İlköğretim	58	11,57	3,67	GA	648,583	3	216,194	12,91*	0,000
	Lise	59	11,15	4,12	Gİ	4120,633	246	16,751		
	Lisans	102	13,88	4,40	Toplam	4769,216	249			
	Lisans üstü	31	15,84	3,71						

*p<0,05

Tablo 3 incelendiğinde formu dolduran ebeveynin eğitim düzeyine göre “EVOK Ölçeği” “yazma, ses ve yazı farkındalığı” boyutu puanlarının manidar olarak farklılık göstermediği (p>0,05) görülmüştür. Bunun yanı sıra “okuma ve paylaşımlı kitap okuma” boyutu puanlarının

formu dolduran ebeveynin eğitim düzeyine göre manidar olarak farklılık gösterdiği ($p < 0,05$) belirlenmiştir. Anlamlı farklılık tespit edilen boyutlar için tespit edilen anlamlı farklılığın eğitim durumu değişkeninin hangi düzeyleri arasında olduğunu belirlemek amacı ile ikili karşılaştırma testlerinden Benforoni testi yapılmıştır. Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda okuma boyutu için tespit edilen anlamlı farklılığın ilköğretim -lise ($p = 0,012$), ilköğretim -lisans ($p = 0,000$), ilköğretim-lisansüstü ($p = 0,000$), lise-lisans ($p = 0,000$), lise-lisansüstü ($p = 0,000$) ve lisans-lisansüstü ($p = 0,001$) mezunu katılımcılar arasında olduğu belirlenmiştir. Ortalamalar incelendiğinde katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça okuma boyutundan aldıkları puanların arttığı görülmektedir. Buna göre, ebeveynlerin eğitim düzeyinin artmasının “okuma” davranışını arttığı söylenebilir. “Paylaşımlı kitap okuma” boyutu için yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda ilköğretim-lisans ($p = 0,004$), ilköğretim-lisansüstü ($p = 0,000$), lise-lisans ($p = 0,000$) ve lise-lisansüstü ($p = 0,000$) mezunu katılımcılar arasında olduğu tespit edilmiştir. Ortalamalar incelendiğinde lisans üstü ve lisans mezunu katılımcıların paylaşımlı kitap okuma boyutu puanlarının lise ve ilköğretim mezunu katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, lisans üstü ve lisans mezunu ebeveynlerin “paylaşımlı kitap okuma” davranışını lise ve ilköğretim mezunu ebeveynlerden daha fazla gösterdikleri söylenebilir.

Formu dolduran ebeveynin mesleğine göre “EVOK Ölçeği” puanlarının farklılaşmasının incelenmesinde uygun yöntem karar vermek amacıyla öncelikli olarak normal dağılım varsayımı incelenmiştir. Ebeveynin mesleği değişkeni düzeylerinde ölçek puanları normal dağılım gösterdiği belirlenmiş ve ebeveynin mesleği değişkeni ikiden fazla düzeye sahip olduğu da dikkate alınarak varyans analizi ANOVA kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4
Ebeveynlerin mesleğine göre EVOK Ölçeği puanlarının farklılaşmasının incelenmesi

Alt Boyutlar	Meslek	n	$\bar{X}$	ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Okuma	Akademisyen-öğretmen	66	28,62	4,74	GA	3055,928	3	1018,643	31,98*	,000
	Sağlık personeli	22	27,32	7,09	Gİ	7846,056	24	31,895		
	Ev hanımı	11	20,8	5,57	Toplam	10901,984	24	9		
	Diğer	44	24,57	7,13						
Yazma	Akademisyen-öğretmen	66	14,55	5,47	GA	152,563	3	50,854	1,788	,150
	Sağlık personeli	22	17,45	5,60	Gİ	6996,881	24	28,443		
	Ev hanımı	11	15,8	5,19	Toplam	7149,444	24	9		
	Diğer	44	15,82	5,68						

Ses ve Yazı Farkındalığı	Akademisyen-öğretmen	66	15,32	4,79	GA	122,609	3	40,870	1,392	,246
	Sağlık personeli	22	17,59	4,79	Gİ	7225,187	24	29,371	6	
	Ev hanımı	11	15,8	5,20	Toplam	7347,796	24		9	
	Diğer	44	16,11	6,49						
Paylaşımlı Kitap Okuma	Akademisyen-öğretmen	66	14,91	4,20	GA	637,583	3	212,528	12,654*	,000
	Sağlık personeli	22	14,64	4,35	Gİ	4131,633	24	16,795	6	
	Ev hanımı	11	11,8	3,33	Toplam	4769,216	24		9	
	Diğer	44	13,48	4,63						

*p<0,05

Tablo 4 incelendiğinde formu dolduran ebeveynin mesleğine göre “EVOK Ölçeği” “yazma, ses bilgisel ve yazı farkındalığı” boyutu puanlarının manidar olarak farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülürken, “okuma ve paylaşımlı kitap okuma” boyutu puanlarının formu dolduran ebeveynin mesleğine göre manidar olarak farklılık gösterdiği ($p<0,05$) belirlenmiştir. Anlamlı farklılık tespit edilen boyutlar için tespit edilen anlamlı farklılığın meslek değişkeninin hangi düzeyleri arasında olduğunu belirlemek amacı ile ikili karşılaştırma testlerinden Benforoni testi yapılmıştır. Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda okuma boyutu için tespit edilen anlamlı farklılığın akademisyen/öğretmen-ev hanımı ($p = 0,000$), akademisyen/öğretmen-diğer ($p = 0,002$), sağlık personeli-ev hanımı ($p = 0,000$) ve ev hanımı-diğer ($p = 0,000$) mesleğine sahip katılımcılar arasında olduğu belirlenmiştir. Ortalamalar incelendiğinde akademisyen/öğretmen ve sağlık personeli olan katılımcıların okuma boyutundan aldıkları puanların ev hanımlarından daha fazla olduğu görülmektedir. Buna göre, “akademisyen/öğretmen ve sağlık personeli” olan ebeveynlerin “okuma” davranışının, “ev hanımı” olan ebeveynlerden daha fazla gösterdiği söylenebilir. “Paylaşımlı kitap okuma” boyutu için yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda akademisyen/öğretmen-ev hanımı ($p = 0,000$), sağlık personeli-ev hanımı ($p = 0,004$) ve ev hanımı-diğer ($p = 0,020$) mesleğine sahip katılımcılar arasında olduğu tespit edilmiştir. Ortalamalar incelendiğinde “akademisyen/öğretmen ve sağlık personeli” olan katılımcıların paylaşımlı kitap okuma boyutundan aldıkları puanların, ev hanımlarından daha fazla olduğu görülmektedir. Buna göre, akademisyen/öğretmen ve sağlık personeli olan ebeveynlerin “paylaşımlı kitap okuma” davranışının ev hanımı olan ebeveynlerden daha fazla gösterdikleri söylenebilir.

Çocuk sayısına göre “EVOK Ölçeği” puanlarının farklılaşmasının incelenmesinde uygun yönteme karar vermek amacıyla öncelikli olarak normal dağılım varsayımı incelenmiştir. Çocuk sayısı değişkeni düzeylerinde ölçek puanları normal dağılım gösterdiği belirlenmiş ve çocuk sayısı ikiden fazla düzeye sahip olduğu da dikkate alınarak varyans analizi ANOVA kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5
Çocuk sayısına göre EVOK Ölçeği puanlarının farklılaşmasının incelenmesi

Alt Boyutlar	Çocuk Sayısı	n	$\bar{X}$	ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Okuma	Bir çocuk	54	27,19	6,73	GA	1395,888	2	697,944	18,479*	,000
	İki çocuk	128	24,50	6,38	Gİ	9102,616	241	37,770		
	Üç ve daha fazla çocuk	6237	20,37	5,01	Toplam	10498,504	243			
Yazma	Bir çocuk	54	15,67	5,58	GA	21,281	2	10,641	,369	,692
	İki çocuk	128	15,59	5,42	Gİ	6946,797	241	28,825		
	Üç ve daha fazla çocuk	6294	14,94	5,07	Toplam	6968,078	243			
Ses ve Yazı Farkındalığı	Bir çocuk	54	17,07	4,77	GA	198,789	2	99,395	3,552*	,030
	İki çocuk	128	15,74	5,54	Gİ	6743,551	241	27,982		
	Üç ve daha fazla çocuk	6245	14,45	5,19	Toplam	6942,340	243			
Paylaşımlı Kitap Okuma	Bir çocuk	54	15,44	3,75	GA	567,179	2	283,589	17,347*	,000
	İki çocuk	128	12,94	4,16	Gİ	3939,817	241	16,348		
	Üç ve daha fazla çocuk	6202	11,02	4,05	Toplam	4506,996	243			

*p<0,05

Tablo 5 incelendiğinde çocuk sayısına göre ebeveynlerin “EVOK Ölçeği” “yazma” boyutu puanlarının manidar olarak farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülürken, ebeveynlerin “okuma, ses ve yazı farkındalığı, paylaşımlı kitap okuma” boyutu puanlarının çocuk sayısına göre manidar olarak farklılık gösterdiği ($p<0,05$) belirlenmiştir. Anlamlı farklılık tespit edilen boyutlar için tespit edilen anlamlı farklılığın çocuk sayısı değişkeninin hangi düzeyleri arasında olduğunu belirlemek amacı ile ikili karşılaştırma testlerinden Benforoni testi yapılmıştır. Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda “okuma” boyutu için tespit edilen anlamlı farklılığın, bir çocuk-iki çocuk ($p = 0,023$), bir çocuk-üç ve daha fazla çocuk ($p = 0,000$) ve iki çocuk-üç ve daha fazla çocuk ($p = 0,000$) sahibi olan ebeveynler arasında olduğu belirlenmiştir. Ortalamalar incelendiğinde çocuk sayısı artıkça ebeveynlerin okuma boyutundan aldıkları puanların düştüğü görülmektedir. Buna göre, çocuk sayısı artıkça ebeveynlerin ev erken

okuryazarlık ortamında okuma davranışını gösterme durumlarının azaldığı söylenebilir. “Ses ve yazı farkındalığı” boyutu için yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda tespit edilen anlamlı farklılığın bir çocuk-üç ve daha fazla çocuk ($p = 0,025$) sahibi olan ebeveynler arasında olduğu belirlenmiştir. Ortalamalar incelendiğinde bir çocuk sahibi olan ebeveynlerin ses bilgisi ve yazı farkındalığı boyutundan aldıkları puanların üç ve daha fazla çocuk sahibi ebeveynlerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, bir çocuk sahibi olan ebeveynlerin “ses ve yazı farkındalığı” alt boyut puanlarının daha fazla olduğu söylenebilir. “Paylaşımlı kitap okuma” boyutu için yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda tespit edilen anlamlı farklılığın bir çocuk-iki çocuk ($p = 0,001$), bir çocuk-üç ve daha fazla çocuk ($p = 0,000$) ve iki çocuk-üç ve daha fazla çocuk ($p = 0,007$) sahibi olan ebeveynler arasında olduğu belirlenmiştir. Ortalamalar incelendiğinde çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin “paylaşımlı kitap okuma” boyutundan aldıkları puanların düştüğü görülmektedir. Buna göre, çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin “paylaşımlı kitap okuma” davranışını gösterme durumlarının azaldığı söylenebilir.

Formu dolduran ebeveynin yaşına göre “EVOK Ölçeği” puanlarının farklılaşmasının incelenmesinde uygun yöntem karar vermek amacıyla öncelikli olarak normal dağılım varsayımı incelenmiştir. Formu dolduran ebeveynin yaşı değişkeni düzeylerinde ölçek puanları normal dağılım gösterdiği belirlenmiş ve formu dolduran ebeveyn yaşı değişkeni iki düzeye sahip olduğu da dikkate alınarak ilişkisiz örneklem t testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6
Ebeveynlerin yaşına göre EVOK Ölçeği puanlarının farklılaşmasının incelenmesi

Alt Boyutlar	Yaş	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Okuma	35 yaş ve altı	182	24,48	6,65	248	1,932	0,054
	35 yaş üstü	68	22,68	6,39			
Yazma	35 yaş ve altı	182	15,28	5,34	248	-0,249	0,803
	35 yaş üstü	68	15,47	5,43			
Ses ve Yazı Farkındalığı	35 yaş ve altı	182	15,89	5,26	248	1,365	0,174
	35 yaş üstü	68	14,84	5,85			
Paylaşımlı Kitap Okuma	35 yaş ve altı	182	13,36	4,27	248	2,500	0,013*
	35 yaş üstü	68	11,82	4,49			

* $p < 0,05$

Tablo 6 incelendiğinde formu dolduran ebeveynin yaşına göre “EVOK Ölçeği”, “okuma, yazma, ses ve yazı farkındalığı” boyutu puanlarının manidar olarak farklılık göstermediği ($p > 0,05$) görülürken, “paylaşımlı kitap okuma” boyutu puanlarının formu dolduran ebeveynin yaşına göre manidar olarak farklılık gösterdiği ($p < 0,05$) belirlenmiştir. Anlamlı farklılık tespit edilen “paylaşımlı kitap okuma” boyutu için ortalamalar incelendiğinde 35 yaş ve altı yaşındaki

ebeveynlerin paylaşımlı kitap okuma boyutundan aldıkları puanların 35 yaş üstündeki ebeveynlerden yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, 35 yaş ve altındaki ebeveynlerin “paylaşımlı kitap okuma davranışını” gösterme durumlarının 35 yaş üstündeki ebeveynlerden daha fazla olduğu söylenebilir.

Çocuk yaşına göre “EVOK Ölçeği” puanlarının farklılaşmasının incelenmesinde uygun yönteme karar vermek amacıyla öncelikli olarak normal dağılım varsayımı incelenmiştir. Çocuk yaşı değişkeni düzeylerinde ölçek puanları normal dağılım gösterdiği belirlenmiş ve çocuk yaşı ikiden fazla düzeye sahip olduğu da dikkate alınarak varyans analizi ANOVA kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7

Çocuk yaşına göre EVOK Ölçeği puanlarının farklılaşmasının incelenmesinin

Alt Boyutlar	Çocuk Yaş	n	$\bar{X}$	ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Okuma	36-47 ay	29	28,17	6,50	GA	747,773	2	373,886	9,218	,000*
	48-59 ay	65	25,09	6,97	Gİ	9816,048	24	40,562		
	60-71 ay	15	22,94	6,07	Toplam	10563,820	24			
Yazma	36-47 ay	29	12,90	5,14	GA	432,339	2	216,169	8,044	,000*
	48-59 ay	65	13,98	4,91	Gİ	6503,661	24	26,875		
	60-71 ay	15	16,30	5,31	Toplam	6936,000	24			
Ses ve Yazı Farkındalığı	36-47 ay	29	15,66	5,51	GA	41,907	2	20,954	,707	,494
	48-59 ay	65	15,00	5,32	Gİ	7172,313	24	29,638		
	60-71 ay	15	15,96	5,48	Toplam	7214,220	24			
Paylaşımlı Kitap Okuma	36-47 ay	29	14,72	3,68	GA	112,384	2	56,192	3,017	,051
	48-59 ay	65	13,15	4,73	Gİ	4506,612	24	18,622		
	60-71 ay	15	12,60	4,24	Toplam	4618,996	24			

*p<0,05

Tablo 7 incelendiğinde çocuk yaşına göre ebeveynlerin “EVOK Ölçeği” “ses ve yazı farkındalığı” ile “paylaşımlı kitap okuma” boyutu puanlarının manidar olarak farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülürken, “okuma” ve “yazma” boyutu puanlarının çocuk yaşına göre manidar olarak farklılık gösterdiği ($p<0,05$) belirlenmiştir. Anlamlı farklılık tespit edilen boyutlar için tespit edilen anlamlı farklılığın çocuk yaşı değişkeninin hangi düzeyleri arasında

olduğunu belirlemek amacı ile ikili karşılaştırma testlerinden Benforoni testi yapılmıştır. Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda “okuma” boyutu için tespit edilen anlamlı farklılığın çocuğu 36-47 ay ile 60-71 ay ($p = 0,000$) olan ebeveynler arasında olduğu belirlenmiştir. Ortalamalar incelendiğinde çocuğu 36-47 ay arasında olan ebeveynlerin okuma boyutundan aldıkları puanların çocuğu 60-71 ay arasında olan ebeveynlerin puanlarından daha fazla olduğu görülmektedir. Buna göre, çocuğu 36-47 ay arasında olan ebeveynlerin ev erken okuryazarlık ortamında “okuma davranışını gösterme” durumlarının çocuğu 60-71 ay arasında olan ebeveynlerden fazla olduğu söylenebilir. “Yazma” boyutu için tespit edilen anlamlı farklılığın yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda çocuğu 36-47 ay ile 60-71 ay ($p = 0,004$) ve çocuğu 48-59 ay ile 60-71 ay arasında olan ebeveynler arasında olduğu belirlenmiştir. Ortalamalar incelendiğinde çocuğu 36-47 ay ve 48-59 ay arasında olan ebeveynlerin yazma boyutundan aldıkları puanların çocuğu 60-71 ay arasında olan ebeveynlerin puanlarından daha fazla olduğu görülmektedir. Buna göre, çocuğu 36-47 ve 48-59 ay arasında olan ebeveynlerin “okuma davranışını gösterme” durumlarının çocuğu 60-71 ay arasında olan ebeveynlerden fazla olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Okul öncesi eğitime devam eden çocukların ev erken okuryazarlık ortamını belirleyen etmenlerin incelenmesini amaçlayan bu çalışmada katılımcı ebeveynlerin “EVOK Ölçeği” “okuma” boyutu puanlarının 9 ile 39 arasında değiştiği ve ortalamasının 23,99 olduğu görülmektedir. Katılımcıların “EVOK Ölçeği” “yazma” boyutu puanlarının 6 ile 25 arasında değiştiği ve ortalamasının 15,33 olduğu belirlenmiştir. “Ses ve yazı farkındalığı” boyutu puanları ise 4 ile 30 arasında değişmektedir ve ortalaması 15,60’dır. “Paylaşımlı kitap okuma” puanlarının ise 5 ile 20 arasında değiştiği belirlenmiş ve ortalaması 12,94 olarak hesaplanmıştır.

Araştırma sonucunda ebeveyn eğitim düzeyine göre “EVOK Ölçeğinin “yazma, ses ve yazı farkındalığı” boyutu puanlarının manidar olarak farklılık göstermediği; “okuma ve paylaşımlı kitap okuma” boyutu puanlarının ise formu dolduran ebeveynin eğitim düzeyine göre manidar olarak farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca ebeveynlerin eğitim düzeyinin artmasının “okuma” davranışını ve “paylaşımlı kitap okuma” davranışını artırdığı belirlenmiştir. Buna göre, lisans üstü ve lisans mezunu ebeveynlerin “paylaşımlı kitap okuma” davranışını, lise ve ilköğretim mezunu ebeveynlerden daha fazla gösterdikleri belirlenmiştir. Bu durum üzerinde evde okuryazarlık kaynaklarının mevcudiyetinin artması, özellikle çocuklara daha fazla sayıda kitabın sağlanması, okuma sıklığını teşvik ederek erken çocukluk döneminde paylaşımlı kitap okumaya ebeveynlerin katılımını artırmış (O’Farrelly vd., 2018) olabileceği düşünülmektedir.

Ayrıca araştırmalar daha yüksek eğitilmiş ebeveynlerin kitap okumaktan keyif aldığını da ortaya koymuştur (Myrberg ve Rosén, 2008). Evans vd., (2000), yüksek eğitilmiş ebeveynlerin olduğu evlerde aile olarak birlikte kitap okumanın yaygın bir rutin olduğunu bildirmiştir. Benzer bir çalışmada Coşkun (2023), ev erken okuryazarlık ortamı üzerinde anne öğrenim düzeyi düzeyinin etkili olduğunu bulmuştur. Lisans ve üstü öğrenim düzeyine sahip annelere ait puan ortalaması ile ilköğretim mezunu annelere ait puan ortalaması arasında lisans mezunu anneler lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Nitekim Işıtan vd. (2020) yaptıkları çalışmada, ev ortamında sadece düzenli kitap okuduğunda bile çocukların yazı farkındalığı becerilerinde artış olduğunu saptamıştır. Benzer bir çalışmada Brannon (2012), annelerin yüksek öğrenim düzeylerinin daha uyarıcı ev öğrenme ortamıyla ilişkili olduğunu bulmuştur. Yeo, Ong ve Ng (2014), ebeveynlerin eğitim düzeyi ve çocukların yaşı kontrol edildiğinde, hiyerarşik çoklu regresyon analizleri, aile okuryazarlık etkinliklerinin, çocukların okuma çıktıklarına ve okumaya ilgilerine, ebeveynlerin okuma inançlarından daha fazla varyansa katkıda bulunduğunu bulmuştur. Bununla birlikte Yalavaç (2020) ve Canibey (2022) yaptıkları çalışmada, ebeveyn eğitim durumunun erken okuryazarlık becerilerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığını belirlemiştir.

Araştırma sonunda ebeveynin mesleğine göre “EVOK Ölçeği” nin “yazma, ses bilgisel ve yazı farkındalığı boyutu” puanlarının manidar olarak farklılık göstermediği görülürken; “okuma” ve “paylaşımlı kitap okuma” boyutu puanlarının formu dolduran ebeveynin mesleğine göre manidar olarak farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca “akademisyen/öğretmen ve sağlık personeli” olan ebeveynlerin “okuma” davranışını, “ev hanımı” olan ebeveynlerden daha fazla gösterdikleri söylenebilir. Akademisyen/öğretmen ve sağlık personeli olan ebeveynlerin “paylaşımlı kitap okuma” davranışının ev hanımı olan ebeveynlerden daha fazla gösterdikleri söylenebilir. Bu durum üzerinde akademisyen ve öğretmen olan ebeveynlerin çocuklarına daha fazla kitap sağlamış olmaları etkili olmuş olabilir. Nitekim yapılan çalışmalar çocuklara sunulan kitap sayısının çocukların okuryazarlık becerilerini desteklemede önemli bir çevresel değişken olduğunu göstermektedir (van Bergen vd., 2017). Puglisi vd. (2017)’e göre, evdeki okuma yazma materyalleri çocukların okuma yazma becerilerini destekler. Fakat Yalavaç (2020) ebeveynin mesleği değişkeninin erken okuryazarlık becerilerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu durum üzerinde çalışmaların farklı örneklem gruplarındaki farklı değişkenlerden de etkilenmiş olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre çocuk sayısına göre ebeveynlerin “EVOK Ölçeği’nin” “yazma” boyutu puanlarının manidar olarak farklılık göstermediği görülürken; ebeveynlerin

“okuma, ses ve yazı farkındalığı, paylaşımlı kitap okuma” boyutu puanlarının çocuk sayısına göre manidar olarak farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre, çocuk sayısı artıkça ebeveynlerin ev erken okuryazarlık ortamında “okuma davranışını” gösterme durumlarının azaldığı söylenebilir. Ayrıca, bir çocuk sahibi olan ebeveynlerin “ses ve yazı farkındalığı” alt boyut puanlarının daha fazla olduğu söylenebilir. Araştırmacılar çocukların erken dönemdeki ev deneyimlerinin, fonolojik farkındalık da dahil olmak üzere erken okuryazarlık becerilerinin gelişimini etkilediğini göstermektedir (Altun vd., 2018). Bununla birlikte çocuk sayısı artıkça ebeveynlerin “paylaşımlı kitap okuma” boyutundan aldıkları puanların düştüğü görülmektedir. Yani çocuk sayısı artıkça ebeveynlerin “paylaşımlı kitap okuma” davranışını gösterme durumlarının azaldığı söylenebilir. Yakın tarihli Finlandiya’da yapılan bir araştırmada ebeveynlerin okuma öğretme sıklığının, anaokulunda çocukların okuma becerilerinin gelişimini olumlu yönde etkilediğini göstermiştir (Silinskas vd., 2012). Bununla birlikte araştırma sonucunda annelerin ev ortamında çocuklarına sadece düzenli (nitelikli çocuk kitabı ile) kitap okuduğunda bile çocukların yazı farkındalığı becerilerinde artış olduğu saptanmıştır. Meier (2003), çocuğun çevresinin yazılı ve sözlü dil gelişimi üzerinde önemli etkisi olduğuna dair sosyokültürel inancı desteklemektedir. Çocukların çevrelerinin okuryazarlık gelişimi üzerindeki etkisi, özellikle çocuklar okula başladığında fark edilir. Doğum sırası ve cinsiyet de ebeveyn katılımıyla ilişkilidir. Örneğin, ilk doğan çocukların ilk doğan olmayanlara göre daha fazla kitap okuduğu ve kızların 14 aylıktan itibaren erkeklere göre daha sık kitap okuduğu tespit edilmiştir (Højen vd., 2022; Raikes vd., 2006).

Formu dolduran ebeveynin yaşına göre “EVOK Ölçeği”nin “okuma, yazma, ses ve yazı farkındalığı” boyutu puanlarının manidar olarak farklılık göstermediği görülürken, “paylaşımlı kitap okuma” boyutu puanlarının formu dolduran ebeveynin yaşına göre manidar olarak farklılık gösterdiği belirlenmiştir. 35 yaş ve altındaki ebeveynlerin “paylaşımlı kitap okuma davranışını” gösterme durumlarının 35 yaş üstündeki ebeveynlerden daha fazla olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Coşkun (2023), ev erken okuryazarlık ortamı puanlarının arasında anne yaşı bakımından anlamlı bir fark olduğunu bulmuştur. Paylaşımlı kitap okuma sıklığı, çocukların okuma ilgileri, anlatıyı yeniden anlatma becerileri, erken okuma becerileri ve okula başlamadan önce basılı kavramlarla önemli ölçüde ilişkilidir (Anderson vd., 2019). Güncel araştırmalar, paylaşımlı kitap okumanın sıklığı ile okuryazarlık öncesi edebi becerileri arasında olumlu yönde bir ilişkinin olduğunu göstermektedir (Sawyer vd., 2014). Coşkun (2023) tarafından yapılan çalışmada da ev erken okuryazarlık ortamı üzerinde anne yaş düzeyinin etkili olduğu bulunmuştur. Erken dönemde evde ortak kitap okumanın sıklığı ile

çocukların daha sonraki dil gelişimi, özellikle de daha sonraki kelime bilgisi ve okuma motivasyonu arasında pozitif ve güçlü bir ilişki bulunmuştur (Sénéchal, 2006; Sénéchal vd., 2008). Nitekim Van Vechten (2013)'e göre ev öğrenme ortamı çocukların okuduğu, çocukların velilerinin okuduğunu gözlemlediği, ortak kitap okuma etkinliklerine katıldığı, kitap okuma davranışlarına yönelik bir anlayış geliştirdiği (daha sonra okul beklentilerine geçişlerini kolaylaştıracak) bir yer olmalıdır. Altun, Tantekin Erden ve Hartman (2022) çocukların evdeki okuryazarlık ortamının, evdeki kitap sayısı ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Szenczi vd. (2023) çocuklarıyla okul öncesinde sıklıkla okuma-yazma ile ilgili çeşitli faaliyetlerde bulunan ebeveynlerin, okul sırasında çocuklarını okuma konusunda destekleme olasılıklarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Önceki bulgularla tutarlı olarak (Altun vd., 2022; Baker ve Scher, 2002), sık kitap okuyan ve okumayı seven ebeveynlerin okul çağındaki çocuklarıyla okuryazarlık destek faaliyetlerine katılma olasılıklarının daha yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre çocuk yaşına göre ebeveynlerin “EVOK Ölçeği”nin “ses ve yazı farkındalığı” ile “paylaşımlı kitap okuma” boyutu puanlarının manidar olarak farklılık göstermediği görülürken, “okuma” ve “yazma” boyutu puanlarının çocuk yaşına göre manidar olarak farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Çocuğu 36-47 ay arasında olan ebeveynlerin “okuma davranışını gösterme” durumlarının, çocuğu 60-71 ay arasında olan ebeveynlerden fazla olduğu belirlenmiştir. Ortalamalar incelendiğinde çocuğu 36-47 ay ve 48-59 ay arasında olan ebeveynlerin “yazma” boyutundan aldıkları puanların çocuğu 60-71 ay arasında olan ebeveynlerin puanlarından daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca çocuğu 36-47 ve 48-59 ay arasında olan ebeveynlerin “okuma davranışını gösterme” durumlarının, çocuğu 60-71 ay arasında olan ebeveynlerden fazla olduğu görülmüştür. Alan yazında çocuğun yaşı büyüdükçe okuma davranışına ilişkin ebeveyn desteğinin azaldığını gösteren çalışmalar mevcuttur. Örneğin Szenczi vd., (2023) ebeveyn katılımının dördüncü sınıfta en yüksek olduğunu ve daha sonra, kütüphane veya kitapçıya yapılan ziyaretler dışında, ebeveyn okuma desteği etkinliklerinin daha yüksek sınıflarda daha az gerçekleştiğini bulmuştur.

Bu sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur;

- Farklı ev ortamlarından gelen çocukların, erken okuryazarlık becerilerindeki farklılıklar dikkate alındığında, okul öncesi eğitim kurumlarında formal eğitim yoluyla bu farklılıkların olumlu yönde desteklenmesi ve ebeveynlere aile katılımı yoluyla rehberlik yapılması sağlanabilir.

- Ebeveynlerin çocuklarının erken okuryazarlık becerilerini nasıl destekleyeceklerine ilişkin farkındalıklarını artırmak amacıyla eğitimler düzenlenebilir.
- Ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte ziyaret edebilecekleri çocuk kütüphanelerinin sayıları artırılarak, çocukların farkındalık kazanmaları sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Altun, D., Tantekin Erden, F., & Hartman, D.K. (2022). Preliterate young children's reading attitudes: Connections to the home literacy environment and maternal factors. *Early Childhood Education Journal*, 50, 567–578.
- Altun, D., Tantekin Erden, F., & Snow, C. E. (2018). A multilevel analysis of home and classroom literacy environments in relation to preschoolers' early literacy development. *Psychology in the Schools*, 55(9), 1098–1120.
- Szenczi, B., Balázs Fejes, J., Vigh, T., Hódi, A., & Tary, B. (2023) Home reading support in grades four, six, and eight: Does student reading motivation matter?, *Reading & Writing Quarterly*. DOI: 10.1080/10573569.2023.2286960.
- Bigozzi L, Vettori G., & Incognito O. (2023). The role of preschoolers' home literacy environment and emergent literacy skills on later reading and writing skills in primary school: A mediational model. *Front. Psychol.* 14:1113822. DOI: 10.3389/fpsyg.2023.111382.
- Bredenkamp, S. (2015). Erken çocukluk eğitiminde devamlılık ve değişim. H. Z. İnan & T. İnan (Ed.), *Erken çocukluk eğitiminde etkili uygulamalar* içinde (2.Baskı, ss. 2-33). Ankara: Nobel.
- Canibey, L. (2022). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 ay çocuklarda erken okuryazarlık beceri düzeylerinin incelenmesi*. [Tezsiz Yüksek Lisans Projesi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Choi, N., Sheo, J., Jung, S., & Choi, J. (2022). Newspaper reading in families with school-age children: Relationship between parent-child interaction using newspaper, reading motivation, and academic achievement. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(21), 1442.
- Coşkun, L. (2023). Çocuğu okul öncesi eğitime devam eden annelerin okuma inancı ve ev erken okuryazarlık ortamlarının demografik değişkenler açısından incelenmesi. *TEBD*, 21(1), 425-452. DOI:10.37217/tebd.1189625.
- Çelebi Öncü, E. (2016). Etkileşimli kitap okumanın beş-altı yaş çocuklarının sosyal durumlara yaklaşımlarına etkisinin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(4), 489-503.
- Delican, B., & Ateş, S. (2021). Erken okuryazarlık gelişimini belirleme aracının geliştirilmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 10(1), 159-180.
- Dong, Y., Wu, S. X.-Y., Dong, W. Y., & Tang, Y. (2020). The effects of home literacy environment on children's reading comprehension development: A meta-analysis. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 20(2), 63-82. <http://dx.doi.org/10.12738/jestp.2020.2.00>.
- Dunst, C. J., Trivette, C. M., Masiello, T., Roper, N., & Robyak, A. (2006). Framework for developing evidence based early literacy learning practices. *CELLpapers*, 1(1), 1-12.
- Edge, K., S. Tao, K. Riley & K. Khams, (2008). *Teacher quality and parental participation: An exploratory review of research and resources*. London Centre for Leadership in Learning Institute of Education, University of London. pp: 2-25.
- Evans, M. A., Shaw, D., & Bell, M. (2000). Home literacy activities and their influence on early literacy skills. *Canadian Journal of Experimental Psychology*, 54, 65–75.

- Gengeç, H., Güldenoğlu, B., & Kargın, T. (2022). Erken okuryazarlık becerileri üzerinde etkili olan değişkenler: Sosyo ekonomik düzey ve ev okuryazarlığı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, DOI:10.9779.pauefd.1064101
- Hafizoğlu Çelik, G., Er, S., & Yıldız Bıçakçı, M.(2020). Etkileşimli kitabı okuma sürecinin çocukların dil gelişimlerine etkisi. *Ebelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1),1-10.
- Hamilton L.G., Hayiou-Thomas, M.E., Hulme C.,& Snowling M.J. (2016).The home literacy environment as a predictor of the early literacy development of children at family-risk of dyslexia. *Sci Stud Read.*, 20(5),401-419. DOI: 10.1080/10888438.2016.1213266.
- Højen, A., Schmidt, A. S. M., Møller, I. S., & Flansmose, L. (2022). Unequal home literacy environments between preschool-age boys and girls predict unequal language and preliteracy outcomes. *Acta Psychologica*, 230, 103716. DOI:10.1016/j.actpsy.2022.103716.
- Incognito, O., & Pinto, G. (2021). Longitudinal effects of family and school context on the development of emergent literacy skills in preschoolers. *Current. Psychology*, 1–11. DOI: 10.1007/s12144-021-02274-6.
- Işıkoğlu Erdoğan, N. (2016). Erken çocukluk döneminde çocuk-ebeveyn birlikte okuma etkinliklerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(3), 1071-1086.
- Işıtan, S., Saçkes, M.,& Biber, K. (20 20). Erken okuryazarlık becerilerinin ev ortamında desteklenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*,34(2), 284-298.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Krijnene, E., van Steensel, R., Meeuwisse, M., Jongerling, J., & Severiens, S. (2020). Exploring a refined model of home literacy activities and associations with children’s emergent literacy skills. *Reading and Writing*, 33(1), 207–238. DOI:10.1007/s11145-019-09957-4.
- Leseman, P. P. M., & de Jong, P. F. (1998). Home literacy: Opportunity, instruction, cooperation and social-emotional quality predicting early reading achievement. *Reading Research Quarterly*, 33(3), 294-318.
- McClelland, M. M., Kessenich, M., & Morrison, F. J. (2003). Pathways to early literacy: The complex interplay of child, family, and sociocultural factors. In R. V. Kail (Ed.), *Advances in Child Development and Behavior*, 31,(pp. 411–447). Academic Press.
- McKend, H. (2010). *Early literacy storytimes for preschoolers in public libraries*. Canada: Library and Archives Canada Cataloguing in Publication.
- Meier, T. (2003). “Why can’t she remember that?” The importance of storybook reading in multilingual, multicultural classrooms. *The Reading Teacher*, 57(3), 242-252.
- Myrberg, E., & Rosén, M. (2008). A path model with mediating factors of parents’ education on students’ reading achievement in seven countries. *Educational Research and Evaluation*, 14(6), 507–520.
- Neuman, S. B., & Celano, D. (2001). Access to print in low-income and middle-income communities: An ecological study of four neighborhoods. *Reading Research Quarterly*, 36(1), 8–26. DOI:10.1598/rrq.36.1.1.
- O’Farrelly, C., Doyle, O., Victory, G., & Palamaro-Munsell, E. (2018). Shared reading in infancy and later development: Evidence from an early intervention. *Journal of Applied Developmental Psychology*,54,69-83.
- Özen Altınkaynak, Ş. (2019). Okul öncesi dönemde erken okuryazarlık becerilerinin gelişimi. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 37-49.
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative research*. New York: John Wiley & Sons, Ltd.
- Puglisi, M. L., Hulme, C., Hamilton, L. G. & Snowling, M. J. (2017). The home literacy environment is a correlate, but perhaps not a cause, of variations in children’s language and literacy development. *Scientific Studies of Reading*, 21(6), 498-514. DOI:10.1080/10888438.2017.1346660.

- Raikes, H., Luze, G., Brooks-Gunn, J., Raikes, H. A., Pan, B. A., Tamis-LeMonda, C. S., Constantine, J., Tarullo, L. B., & Rodriguez, E. T. (2006). Mother-child book reading in low-income families: Correlates and outcomes during the first three years of life. *Child Development*, 77(4), 924–953.
- Sawyer, B. E., Justice, L. M., Guo, Y., Logan, J. A., Petrill, S. A., Glenn-Applegate, K., ... & Pentimonti, J. M. (2014). Relations among home literacy environment, child characteristics and print knowledge for preschool children with language impairment. *Journal of Research in Reading*, 37(1), 65-83.
- Sénéchal, M., Pagan, S., Lever, R., & Ouellette, G. P. (2008). Relations among the frequency of shared reading and 4-year-old children's vocabulary, morphological and syntax comprehension, and narrative skills. *Early Education and Development*, 19(1), 27–44. [DOI:10.1080/10409280701838710](https://doi.org/10.1080/10409280701838710).
- Sénéchal, M. (2006). Testing the home literacy model: Parent involvement in kindergarten is differentially related to grade 4 reading comprehension, fluency, spelling, and reading for *pleasure*. *Scientific Studies of Reading*, 10(1), 59 - 87. [DOI:10.1207/s1532799xssr1001_4](https://doi.org/10.1207/s1532799xssr1001_4).
- Sénéchal, M., & LeFevre, J. (2014). Continuity and change in the home literacy environment as predictors of growth in vocabulary and reading. *Child Development*, 85, 1535-1551. DOI: 10.1111/cdev.12222.
- Silinskas, G., Lerkkanen, M.-K., Tolvanen, A., Niemi, P., Poikkeus, A.-M., & Nurmi, J.E. (2012). The frequency of parents' reading-related activities at home and children's reading skills during kindergarten and Grade 1. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 33, 302–310. DOI:10.1016/j.appdev.2012.07.004.
- Sonnenschein, S., Stites, M., & Ross, A. (2021). Home learning environments for young children in the U.S. during COVID-19. *Early Education and Development*, DOI: 10.1080/10409289.2021.1943282.
- Suggate, S., Reese, E., Lenhard, W., & Schneider, W. (2014). The relative contributions of vocabulary, decoding, and phonemic awareness to word reading in English versus German. *Reading and Writing* 27(2), 1–18.
- Tian, X., Cui, S., & Greger, D. (2024). Parental involvement in shared book reading for preschoolers in China: Patterns and risks. *Review of Education*, 12: e3457.
- Türker-Biber, B., Akıncı-Cosgun, A., & Aydın-Bolukbas, F. (2021). Examination of mother-child math talks' content and process during shared book reading. *International Journal of Educational Methodology*, 7(3), 501-515. [DOI:10.12973/ijem.7.3.501](https://doi.org/10.12973/ijem.7.3.501).
- Üstün, E. (2007). *Okul öncesi çocuklarının okuma yazma becerilerinin gelişimi*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Weigel, D. J., Martin, S. S., & Bennett, K. K. (2006). Mothers' literacy beliefs: Connections with the home literacy environment and pre-school children's literacy development. *Journal of Early Childhood Literacy*, 6(2), 191-211.
- Wirth, A., Ehmig, S. C., & Niklas, F. (2022). The role of the Home Literacy Environment for children's linguistic and socioemotional competencies development in the early years. *Social Development*, 31, 372–387. [DOI: 10.1111/sode.12550](https://doi.org/10.1111/sode.12550).
- van Vechten, D. (2013). Impact of home literacy environments on students from low socioeconomic status backgrounds. *Education Masters*. Paper 248.
- Volodina, A., Lehl, S., & Weinert, S. (2024). The impact of early home learning environment and preschool quality on school-relevant language proficiency in primary school. *Journal of Research in Childhood Education*. Advance online publication. DOI: 10.1080/02568543.2023.2301102.
- van Steensel, R. (2006). Relations between socio-cultural factors, the home literacy environment and children's literacy development in the first years of primary education. *Journal of Research in Reading*, 29(4), 367–382.
- van Bergen, E., van Zuijen, T., Bishop, D., & de Jong, P. F. (2017). Why are home literacy environment and children's reading skills associated? What parental skills reveal. *Reading Research Quarterly*, 52(2), 147–160.
- van Vechten, D. (2013). *Impact of home literacy environments on students from low socioeconomic status backgrounds*. (Masters Thesis. St. John Fisher College, School of Arts and Sciences). New York.
- Whitehurst, G.J., & Lonigan, C.J. (1998). Child development and emergent literacy. *Child Development*, 69, 848-72.

- Yurtbakan, E., & Yurtbakan, E. G. (2022). Okul öncesi öğrenci annelerinin etkileşimli okuma deneyimleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(2), 385-400.
- Yalavaç, N. (2020). *Etkileşimli kitap okumanın erken okuryazarlık becerilerine etkisi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Yang, J., Lawrence, J.F., & Grøver, V. (2023) parental expectations and home literacy environment: A questionnaire study of Chinese-Norwegian dual language learners. *Journal of Research in Childhood Education*, 37(1), 159-173.
- Yılmaz, M., & Darıcan, A. (2015). Okumaya hazıroluşluğun ilkokul 4. Sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıklarına ilişkin tutumlarına etkisi. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 97-110.